

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**DE CAPTIVITATE BABYLONICA ECclesiæ, præludium
Martini Lutheri.**

Luther, Martin

Vuittembergæ, [ca. 1520]

Indulgentiæ Svnt Advlatorvm Romanorvm Neqvitiæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34722

I HESVS.

Martinus Lutherus, August. Hermannō Tulio suo Salutem.

ELIM, nolim, cogor i dies eruditior fieri, tot tantisq; magistris certatim me vrgentibus & exercetibus. De indulgentiis ante duos annos scripsi, sed sic gentiae. Quid indulgentiae.

vt me nunc mirū in modū poeniteat editi libelli. Herebā eī id tps magna quadā superstitione Ro. tyrannidis, vñ & indulgētias nō poenitus reiiciēdas eē cēsebā, quas tāto hoīm cōsensu cernebā cōprobari. Nec mirū, quia solus tū voluebā hoc faxū. At postea bñficio Syluestri & fratrū adiutus qui strenue illas tutati sunt intellexi eas aliud nō esse, quā meras adulatorū Romanorū iposturas quibus & fidē dei, & pecunias hoīm pderēt. Atq; vtinā a Bibliopolis queā ipetrare, & oībus q legerūt, psuadere, vt vniuersos libellos meos de indulgētis exurāt, & p oībus q de eis scripsi hanc propositionē apprehendant.

INDVLGENTIAES VNT ADVLATORVM ROMANORVM NEQVITIAE.

Post hęc, Eccius & Emser cum coniuratis suis, de primatu Papę me erudire cōeperunt, Atq; hīc etiam ne hominibus tam doctis ingratus sim, confiteor me valde profecisse eorum opera. Nempe, cum papatum negassem diuini: admisi esse humani iuris. Sed vt audiui & legi subtillissimas subtilitates istorum Trosculorum quibus suum Idolum fabre statuunt (est enim mihi ingeniū in his rebus nō vsq; quaq; idocile) scio nūc & certus sū, papatū esse regnū Babylonis & potētia Niroth

A ij robusti

robusti venatoris. Proinde & hic vt amicis meis omnia
prosperrime cedant oro librarios: oro lectores: vt ijsq̃
super hac re edidit, ex vltis hanc propositionem teneat
PAPATVS EST ROBUSTA VENATIO
RO. EPISC. Probatut ex rationibus Eccianis,
Emseranis, & Lipsensis lectoris Biblici.

Qui scri-
pserint in
Lutherum

Nunc de vtriusq; speciei cōmunionē mihi schola
luditur, & de noñullis alijs maximis rebus, hic laborē
ne & hic frustra Crattippos meos audiam. Scripsit q̃-
dam frater Cremonensis Italus reuocationem Marti-
ni Lutheri, ad sanctam sedem. Hoc est quam non e-
go (vt verba sonant) sed qua ipse me reuocat (sic em̃ Ita-
li hodie incipiūt latinisare) Scripsit in me de vtraq; spe-
cie sacramēti: frater alius Lipsensis Germanus, lector
ille (vt nosti) totius Canonis Biblici, facturū (vt au-
dio) adhuc maiora & mira mirabilia. Italus sane cau-
tus nomen suum obtinuit, forte exemplum Caietani &
syluestri veritus. Lipsensis contra, sicut decet strenuū
& ferocem Germanum, multis tituli versibus, nomen
suum, vitam suam, sanctitatem suam, scientiam suā, of-
ficiū suum, gl̃iam suam, honorē suum, p̃cne & Cas-
topodia sua celebrauit. Hic procul dubio non medio-
cra discā: qñ quidē ad ip̃m filiū dei scribitur nuncu-
patoria epistola, tam familiares sunt hi sancti Christo
regnātī in coelis, Deinde tres mihi picæ hic videntur
loqui, vna bene latina, altera melius græca, tertia opti-
me Hæbraica. Quid hic mihi, Hermiane mi, agendū
putas aliud: q̃ vt aures arrigam? Res Lipsiæ agitur per
obseruantiam sanctæ Crucis.

Haftenus ego stultus sensi pulchrum fore, si pro
laycis

laycis vtraq; species Sacramenti porrigenda statuere-
tur Concilio generali. Hanc sententiam frater plus q̄
doctissimus correcturus dicit, Neq; præceptū esse, ne
q; cōsultum siue a Christo, siue Apostolis, vt vtraq; spe-
cies porrigatur laycis. Ideoq; Ecclesiæ relictū iudicio
quid hic faciendum omittendum ve sit, cui necesse sit
obedire. Hæc ille.

Rogas forte, quæ intemperie hominem agitēt, aut
contra quem scribāt. cum ego nō damnarim vnus spe-
ciei vsum, & Ecclesiæ iudicio reliqueri, vtriusq; vsū sta-
tuendum, Id quod & ipse conatur asserere: eo ipso con-
trame pignaturus. Respondeo, id genus disputandi
omnibus familiare esse, qui contra Lutherum scribūt vt
hoc asserant qđ impugnāt aut fingāt quod impugnēt
Sic Syluester, sic Eccius, sic Empser, sic Colonien quo
q; & Louanieñ. A quorum ingenio si hic frater reces-
sisset, contra Lutherum non scripsisset.

Mos scri-
bentium i
Lutherum

Sed accidit huic hoī aliqđ p̄ ceteris foelicius. Cū em̄
esset probaturus neq; præceptum, neq; consultum: sed
arbitrio Ecclesiæ relictum vtrius speciei vsū: inducit
scripturas, quibus probet, præcepto Christi esse vnam
pro laycis statutam speciem. Vt sic verum sit, nou hoc
scripturæ Interprete vnam speciem non preceptam, &
simul preceptam esse a Christo. Huius genere disputa-
tionis nouæ, scis, vt Lipsenses isti Dyalectici, peculia-
riter vtantur Nonne & Empser, cum priore suo libello
profiteretur, sese candide de me loqui, & a me cōuictus
de teterrima inuidia scedisq; mendacijs in posteriore
me confutaturus, vtrunq; plane confitetur, & nigro &
candido animo sese scripsisse Bonus scilicet vir vt nosti

Sed au-

Sed audi nostrū speciosū speciātorē apud quē idē est
arbitriū ecclesię & p̄ceptū christi. Rursus idē p̄ceptū
christi, & nō p̄ceptū christi, qua dexteritate p̄bet vnā
tū speciē laicis p̄cepto christi: id est arbitrio ecclesię
dādā. Literis ei maiusculis signat in hūc modū. FVN
DAMENTVM INFALLIBILE. Deinde tractat. c.
vj. Iohan. incredibili sapiētia, vbi christus de pane cō
debēt sub li & pane vitę, qui est ipse loquit̄, quę verba homo do
vtraq; sp̄c̄tissimus nō modo ad sacramētū altaris trahit, verū &
hoc facit vt quia christus dixerat. Ego sum panis viuus
& non, Ego sum calix viuus, cōcludat nō nisi vnā spe
ciem sacramēti pro laicis eo loco institutā. Quod vero
sequit̄. Caro mea vere est cibus, & sāguis meus vere est
potus. Itē. Nisi māducaueritis carnē filij hoīs & biberi
tis ei⁹ sāguinē, cū p vtraq; sp̄e videre fraterno cerebro
inuietā contra vnā pugnare. Hui q̄ foeliciter & docte
eludit in hunc modū. Qz Christus his verbis aliud nō
voluit, quanq̄ vnā speciem acciperet sub eadem vtrū
q; carnem & sanguinem acciperet. Hęc ille pro funda
mento suo infallibili tā digne sancta coelestiq; obseruā
tia structuro.

Ex isto nūc discē & tu quæso mecū Xpm. c. vj. Io.
p̄cipere vnā spēm: sic tñ, vt hoc ipm p̄cipere sit id qd̄ re
liqui arbitrio Ecclesię. Ad hęc christum in eodem ca
pit. loqui dūtaxat de laicis: nō de p̄sbyteris. Nā ad hos
nō p̄tinet panis viuus de cēlo. i. vna sp̄es sacramēti: sed
forte panis mortis de inferno. Iā quid de dyaconibus &
hypodiaconibus fiet? qui neq; layci sūt neq; sacerdotes
hos oportet hoc eximio autore neq; vna neq; vtraq; spe
cie vtī. Intelligis mi Tullichī morem tractādę scriptu
ræ obser

An laicis
municari
debēt sub
vtraq; sp̄e

re obseruanticum & nouū. Sed & hoc discas Xpm Ioh.
vj. de sacramento eucharistiæ loqui cum ipse doceat se
loqui de fide incarnati verbi dicens. Hoc est opus dei,
vt credatis in eum quē ille misit. Verū huic Lipsensi bi-
bliorum p̄fessori hoc donādum est, vte quodlibet scri-
pturæ loco p̄bet q̄dlibet. Est em̄ Theologus anaxago- Iocus
ricus: immo Aristotelicus, cui noīa & verba trāspōita
eadē & omnia significant. Sic em̄ aptat scripturæ testi-
monia: p̄ totū librum, vt si velit p̄bare christum esse in
sacramento ausit incipere, Lectio libri apocalipsis beati
Iohānis Apli: q̄ em̄ hoc verbū apte diceretur tam sua di-
cuntur omnia & existimat homo prudens copia allega-
torum se hanc suam maniam ornaturum.

Prætereo cætera: ne te enecem sentina huius graue
olētissimę cloacę, In fine Paulum. j. Corinth. xj. addu-
cit, qui accepisse a domino se & tradidisse Corinthijs &
panis & calicis vsum dicit. Hic iterum noster speciātor
sicut vbiq; scripturas egregię tractās docet Paulum ibi
dem permisisse vtranq; speciem: non tradidisse. Quæ-
ris vñ probet: E' capite suo sicut & illud Iohan. vj. Nam
hunc lectorem non decet rationem reddere eorum quę
dicit: cum sit de professione eorum, qui visionibus suis
omnia probant & docent. Docemur ergo & hic Apосто-
lum Paulum eo loci non ad vniuersos Corinthios scri-
pisse, sed ad laicos tantum ideo sacerdotibus illic nihil
permisisse, sed priuatos esse vniuerso sacramento Dein
de quod noua grammatica, Accepi a domino, idem sit
quod permillum est a domino, Et tradidi vobis. id est
permisi vobis. Hoc rogo insigniter nota. Nam hic non
modo ecclesiæ, sed cui libet passim nebuloni licebit hoc
magistro

magistro permissionem facere ex vniuersis præceptis
institutis ordinationibus christi & apostolorum.

*Rñsio Lu-
theri in li-
bros inimi-
corum.* Video itaq; hominem hunc angelo Satane agitatū
& eos qui colludūt hoc querere, vt per me nomē aucu-
pentur in mundo quasi digni fuerint cum Luthero cō-
gredi. sed frustrabitur eos spes sua, & contempti nō no-
minabuntur a me imperpetuum. Vna hac contentus
ero responsione ad vniuersos eorum libros. Quod si di-
gni sunt, quos christus ad sanam mentem reducat, oro
vt id faciat misericordia sua: si digni non sunt, precor vt
non cessent scriberere tales libros, & hostes veritatis, vt
non alios mereātur legere. Vulgo & vere dicitur. Hoc
scio pro certo: quod si cum stercore certo, Vinco vel vin-
cor semper ego maculor. Deinde quia video illis ociū
& chartas abundare dabo operam vt negociū scribē
dī habeant copiosum. Præcurram enim vt dum glorio-
sissimi victores de vna aliqua mea heresi (vt eis videt)
triumphant: ego interim nouam moliar. Cupio enim
& ego hos insignes bellorum duces, multis titulis orna-
ri. Itaq; dum illi murmurant, a me laudari vtriusq;
speciei communionem & in maxima ista seq; dignissi-
ma re, foelicissime occupātur. Ego procedam & iam co-
nabor ostēdere omnes esse impios, qui vtriusq; speciei
communionem laicis denegant. Quod vt commodi-
us faciam præludam de captiuitate Ecclesiæ Ro. suo tē-
pore daturus plurima, vbi papistæ doctissimi hunc li-
brum superauerint.

Hoc aut facio ne si pius aliquis lector mihi fuerit ob-
uius offēdat stercoreib⁹ istis a me tractatis & iuste q̄rat
se se nihil legere, qđ aut igeniū colat & erudiat aut saltē
occasio

deteruditis cogitationibus. Sis em̄ quā iniquo aīo fe-
rant amici me occupari: istorum hoīm sordis strophis
quas ip̄a lectiōe dicūt abūde cōfutari: a me vero melio-
ra expectari q̄ satā p̄ eos tētet īpedire. Horū cōsilia tā-
dem statutū est sequi & rixandi inuehendiq; negociū
crabronibus istis relinquere.

De illo Italo fratre Cremonensi nihil dicā. Quod
homo simplex & Idiota aliquot locis rhetoricis me co-
natur ad sanctā sedem reuocare a qua nōdū me reces-
sisse mihi conscius sum: nec vllus commonstrauit. A-
git enim potissimū locis illis riduculis: q̄ gratia profes-
sionis meæ: & imperij ad Germanos translati, debeā
commoueri. Videturq; oīno non tam mei reuocatio-
nem q̄ laudes Gallorum & Romani Pontificis scri-
bere voluisse, cui p̄mittendū est: vt hoc qualicūq; opu-

lo obsequium suum testetur. nec meretur dure tra-
ctari: cum nulla malicia videatur agi, nec erudite con-
futari: cum mera inscitia & imperitia nugetur omnia.

PRINCIPIO negāda sunt mihi septem sacramē-
ta: & tantum tria pro tpe ponenda: Baptismus: Pœni-
tentia: Panis. & hæc oīa esse per Romanam curiam no-
bis in miserabilem captiuitatem ducta Eccliamq; sua
tota libertate spoliata. Quāq; si vsu loqui velim, nō nī
si vnum sacramentum habeā & tria signa sacramenta-
lia. De quo latius suo tempore. Nunc de sacramento
panis omnium primo.

Dicam itaq; quid & in hoc sacramenti ministerio
meditatus promouerim. Nam quo tempore sermonē
de Eucharistia edebam, in vsu communi hērebam. nī-
hil de Papæ, siue iure, siue iniuria sollicitus. At nunc

B. j. puocatus

prouocatus & exercitatus, imo per vim raptus in hanc
harenam dabo libere que sentio. Rideant siue plorēt
Papistæ vel vniuersi in vnum

PRIMUM. c. vj. Iohannis in totum est supponendū
vt q̄ nec syllaba quidē de sacramēto loquitur, nō mo-
do q̄ sacramentum nondū esset institutū sed mltō ma-
gis q̄ ipsa sermonis & sētētiarū cōsequētia de fide (vt
dixi) incarnati verbī xpm loqui clare ostēdūt. Dicit enī
verba mea spiritus & vita sunt, ostendens se de mādu-
catione spiritali loqui: qua q̄ comedit viuūt: cum iu-
dei de carnali eū itelligerent, ideoq; litigarēt. At nul-
la māducatio viuificat nisi fidei, hęc enī est vere spūa-
lis & viua manducatio. Sicut & Aug. dicit. vt quid pa-
ras vētrem & dentem? crede & māducasti. Sacramen-
talis enī non viuificat, cum mlti manducēt idigne: vt
non possit de sacramento itelligi hoc loco locutus.

Sunt sane quidam his verbis ad sacramentum do-
cēdū abusi: vt & decretal Dudū & mlti alij. Sed aliud
est abusiue scripturas: aliud legitime itelligere alioquin
cū dicit, Nisi mādacaueritis carnē meā & biberitis sā-
guinem meum non habebitis vitam: omnes infantes:
omnes infirmos omnes absentes: aut quoquo modo in-
peditos a sacramentali manducatione damnaret, qua-
cunq; fide pręstarent, si sacramentalem manducatio-
nem ibi pcepisset. Sic Aug. li. ij. cōtra Iulian. ex Inno-
cētio pbat, etiā infantes citra sacramētū māducare car-
nē, & bibere sanguinē Christi: id est eadē fide Ecclesię
cōmunicare. Sit ergo rata hęc sentētia. c. vj. Iohannis
nihil ad rem facere. Vnde & alias scripsi Boemos non
posse p vtraq; specie tuenda huic loco fideliter inniti.

Duo

Duo itaq; sunt loci qui de hac re clarissime tractant
Scriptura Euangelica in coena dñi. Et Paulus. j. Cori.
xj. Quos videamus. Consonant enim sibi Mattheus:
Marcus: & Lucas, Christum dedisse discipulis oibus
totum sacramentum. Et Paulum vtrinq; tradidisse p-
tem certum est. vt ita nullus tam ipudentis frontis vn-
q; fuerit qui aliud diceret. His adde q; Mattheus refert
nō de pane Christū dixisse, manducate ex hoc oēs, sed
de calice: bibite ex hoc oēs. Et Marcus itē nō dicit,
māducauerūt oēs: sed biberūt ex eo oēs. vterq; vniuer-
sitatē notam ad calicē nō ad panē ponēs, quasi spūs fu-
turū hoc schisma pvideritq; calicis cōmunionē phibe-
ret aliquibus quē Christus oibus voluerit esse cōmu-
nem. Quanta putas furia in nos insanirent: si vocabu-
lum omnes ad panem & non ad calicem positū iuenis-
sent, nullum nobis prorsus effugium reliquerent. cla-
marent, hēreticos decernerent, schismaticos damna-
rent. At cū a nostra parte stet, contra ipsos nullo sinūt
se se claudī syllogismo homines liberrimi arbitrij, etiā
i ijs q; dei sūt: mutādīs: remutādīs: & oibus cōfūdēdīs.

Sed finge me ex aduerso stare: & Dominos meos
Papistas interroga. Totum sacramentum, seu vtra-
q; species in coena Domini, aut datum est solis presby-
teris: aut simul laycis. Si solis presbyteris (id enim vo-
lunt) iam nullo modo licet vllam speciem dari laycis,
non enim temere dandum est, cui Christus prima in-
stitutione non dedit.

Alioqui, si vnā xpī institutionē pmittimus mutari/iā
vniuersas eius leges fecimus irritas, & q;libet audebit
dicere se nō legari vlla eius lige aut institutione. Vna ei

B. ij. idiuīdua

indiuia tollit in scripturis maxime vniuersalem. Si simul & laicis, iam ineuitaliter sequitur laicis non debere negari vtranque speciem. Quod si denegetur dari petentibus, impie & contra Christi factum exemplum & institutionem agitur.

Ego fateor ista me ratione mihi inuicta, superatum nec legisse: nec audiuisse: nec inuenisse quid contra dicam, Cum hic Christi verbum & exemplum stet firmissime: ubi non permittendo sed precipiendo dicit, Bibite ex eo omnes. Si enim omnibus bibendum est, & illud non possit solis presbyteris dictum intelligi, certe impium est laicos petentes ab eo arceri etiam si angelus de celo hoc faceret. Nam quod dicunt Ecclesie arbitrio relictum esse distribuendam vtram speciem, sine ratione dicitur, sine auctoritate producit: & eadem facilitate contemnitur: qua probatur, nec contra aduersarium aliquid facit, qui ut verbum & factum Christi nobis opponit: quare verbo Christi est referendus, at hoc non labemur.

Si autem vtra species potest negari laicis / poteritis & pars baptismi & poenitentiae tolli eodem arbitrio Ecclesiae: cum ubique sit par ratio & potestas. Quare sicut totus baptismus: totaque absolutio: ita totum sacramentum panis est, omnibus laicis dandum si petant. Satis autem miror eos asserere, presbyteris nullo modo licere in Missa vnam speciem accipere sub peccato mortali, nulla alia causa nisi quod (ut omnes vnanimiter dicunt) vtraque species, sit vnum plenum sacramentum, quod non debeat diuidi. Dicant ergo mihi quaeso, cur laicis licet diuidi, & solis eis non dari integrum sacramentum? Nonne suomet testimonio confitentur, aut laicis dandam vtranque

vtranz; speciē, aut vna speciē non dari eis legitimū sacramentum? Quomodo in presbyteris nō est sacramentum, plenū vna speciēs: & in laicis est plenū? Quid mihi arbitriū Ecclesiæ & potestas Papæ hic iactatur? Nō Per hæc soluuntur verba dei, & testimonia veritatis.

Vltra sequitur, si vini speciem potest Ecclesia tollere laicis, potest & panis speciē tollere/ergo poterit totū sacramentum altaris laicis tollere, & Christi institutio nem poenitus i eis euacuare, Sed qua rogo autoritate? Si autē nō potest panē aut vtrumq; tollere, nec vinum potest nec potest haberi, quod hic dici potest aduersario, cum eandē in vtra, quæ i vtraq; speciē, potestatem esse oporteat, si non in vtraq; nec in vtra. Opto audire, quid hic adulescentes Romani velint dicere

Sed quod maxime oim vrget, poenitusq; me concludit, Christus dicit, Hic est sanguis meus, q p vobis, & pro multis effundet, i remissionē peccatorum. Hic clarissime vides, sanguinē dari oibus, pro quoz peccatis fusus est. Quis vero audeat dicere, pro laicis nō esse fusu An non vides, quos alloquit dans calicē? Nōne oibus dat? Nōne pro oibus fusu dicit? pro vobis (iquit) esto sint ij sacerdotes, & pro multis, ij non possunt esse sacerdotes, & tamen dicit, Bibite ex eo omnes. Vellem & ego hic nugari facile, & verbis meis illudere verba christi vt meus nugator facit. Sed scripturis redarguendi sunt, qui scripturis nituntur contra nos. Hæc sunt, que me prohibuerunt Boemos damnare, qui siue sint mali siue boni, certe verbum & factum Christi habent pro se, nos autem neutrum: sed tantum inane illud hominum commentum, Ecclesia sic ordinauit, cum non Ec-

B. iij. clesia,

clesia, sed tyranni Ecclesiarum citra consensum Ecclesiarum (id est, populi dei) ista ordinarint.

Obsecro autem, quæ est necessitas? quæ religio? quæ utilitas? laicis negari vtraque specie: id est, signum visibile, quando omnes concedunt eis, rem sacramenti, sine signo, si rem concedunt quæ maior est, cur signum, quod minus est, non concedunt? in omni enim sacramento, signum, in quantum signum, incomparabiliter minus est res ipsa, Quid ergo prohibet in quâ, minus dari, quando maius datur, nisi quod mihi hoc promissione irati dei videtur contigisse, ut esset occasio schismatis in Ecclesia, qua significaretur, nos re sacramenti iam dudum amissa, propter signum, & id quod minus est, contra rem maximam & solam pugnare, sicuti quidam pro ceremoniis pugnant contra charitatem, imo ceptum videtur hoc monstrum eo tempore, quo pro diuitiis mundi cepimus contra Christianam charitatem insanire, ut deus ostenderet hoc terribilo signo, nos signa maioris ducere: quàm res ipsas. Quæ peruersitas: si baptizando concedas fidem dari baptismi: neges autem signum fidei eiusdem id est aquam?

Ultimo: stat iunctus Paulus omnino obstruens ora. i. Corinth. ij. Ego accepi a domino: quod & tradidi vobis. Non dicit ut e suo cerebro frater mentitur, permisi vobis. Nec est verum, propter contentione illorum vtraque speciem donasse. primo, quod textus ipse indicat: non de vtraque specie fuisse contentionem: sed de contemptu & inuidia abundantium & egentium: ut clarus est textus: dicens. Alter esurit: alter ebrius est: et confunditis eos qui non habent. Deinde, quod non loquitur de prima sua traditione non enim dicit, accipio a domino et do vobis: sed accepi & tradidi:

didici: scilicet i iitio p̄dicationis: lōge ante hāc contētiō-
nem: significans utrāq; speciē eis tradidisse: quod tra-
didisse est p̄cepisse: sicut alibi vtitur eodē verbo. Nī-
hil ergo sunt, que fraternalis fumus hīc de permissio-
ne: **sine scripturis: sine ratione sine causa cōglomerat.**
Aduersarij non querunt, quid ipse somniet: sed quid
scriptura in his iudicet ex qua nec apicem potest pro-
ducere pro suo somnio: cum illi tanta fulmina pro sua
fide proferant.

Surgite ergo hic vniuersi adulescentes Pape in vnum
satagite: defendite vos ab impietate tyrānide: lesa ma-
iestate Euangelij: iniuria fraterni opprobrij: qui here-
ticos iactatis eos: qui non secundum merum capitū ve-
stri somnium: contra tam patentes & potentes scriptu-
ras sapiunt. Si vtri sunt heretici & schismatici nomina-
di: non Boemi: non Gręci (quia Euangelij nituntur)
sed vos Romani estis heretici: & impij schismatici: qui
solo vestro figmento presumitis: contra euidentes dei
scripturas. Eluite hęc viri.

Quid vero magis ridiculum: & fraterno isto capi-
te dignius dici potuit: quam Apostolum: particulari
Ecclesię: scilicet Corinthiorum: ista scripsisse & permi-
sisse: non autem vniuersali: vnde hęc probat: Ex solito
penu: nempe proprio & impio capite. cum vniuersalis
Ecclesia: Epistolam hanc pro se acceptat: legit sequi-
tur in omnibus: cur non etiam in hac parte? Quod si
demus vnam epistolam aliquam Pauli: aut vnum ali-
cuius locum: nō ad vniuersalem Ecclesiā pertinere, iā
euacuata est tota Pauli autoritas. Corinthij em̄ dicent
ea que de fide ad ro. docet nō ad se pertinere. Qui blas-
phemius

phenius & infanius hanc infania figi possit. Absit: absit
ut ullus apex in toto Paulo sit: quem non debeat imita-
ri & seruare tota vltis Ecclesia, Non sic senserunt pres-
vsq; in hac temporapiculosa: in quibus predixit Pau-
lus: futuros esse blasphemos & cecos & insensatos.
Quorum vnus hic frater vel primus est.

Sed demus infaniā hanc intollerabilem, Si particu-
lari Ecclesie pmisit Paulus: recte ergo Græci: recte Boe-
mi faciunt etiam te autore: sunt enim pticulares Eccle-
siae, quare satis est eos non agere contra Paulū: saltē per-
mittentem. Porro Paulus pmittere non potuit aliqd
contra Christi institutū. Oppono igit Roma tibi: &
omnibus tuis adulatoribus: hos Christi & Pauli ser-
mones: p Græcis & Boemis: nec poteris vno pilo mō-
strare, potestatem tibi esse datā hanc mutandi, mltō mi-
nus alios ppter tuā psumptionē neglectā, hereticos
criminandi. sed tu digna es, impietatis & tyrannidis
crimine accusari. Ad hanc legimus in Cypriano: qui
vnus contra oēs Romanistas satis potens est, qui lib. v
sermone de lapsis testat multīs in Ecclesia illūsum fuis-
se laicis: etiā pueris vtrāq; speciē, immo corpus dñi in
manu dari: ut per mltā exempla docet. Inter cœtera e
vulgo quosdā sic increpat. Et quod non statim dñi cor-
pus inquinatis manibus accipiat: aut ore polluto dñi sa-
guinem bibat: sacerdotibus sacrilegus irascitur Vides
hic de laicis eū loqui, sacrilegis, q̄ a sacerdotibus, cor-
pus & sanguinem accipere voluerūt. Habes hic adula-
tor miser qđ gānias? Dic & hūc sanctū martyre vñū in
ecclesia, apostolico spū doctore, esse hereticū, & in pti-
culari ecclesia permissione vsum. Recenset ibidem
hystoriam

hystoriam, se teste: ac p̄sente factam: vbi dyaconus calicem infanti puellę dedisset imo reluctatı: eidē infu-
disse sanguinē dñi: apertissime scribit. Idē de sc̄o do-
nato legitur: cuius calicē fractū, O miser adulator: q̄
frigide eludit, fractū (inquit) calicē lego: sanguinē da-
tum nō lego. Quid mirū: qui i sacris scripturis intelli-
git quod vult etiā i hystorijs legat, qđ vult. Sed nunqđ
phoc stabiliter arbitriū Ecclie, aut cōfutatur heretici:
Verū, hęc abūde satis, non em̄ vt illi responderē hęc ce-
pi, qui dignus non est responsione: sed vt rei veritatem
aperirem. Concludo itaq; Negare vtrāq; speciem
laicis esse impium & tyrannicū: nec in manu vllius an-
geli, nedum Papę & concilij cuiuscūq; nec moror Cō-
ciliū Cōstantiense: cuius autoritas si valet, cur nō va-
let & Basiliē. quod cōtra statuit. Boemis licere vtrā-
q; speciem suscipere: quod multa disputatōe illic obtē-
tum est: vt extantes annales, & literę concilij p̄bant
quod adulator iste ignorans adducit p̄ suo somnio: ad
eo prudenter omnia tractat.

Prima ergo captiuitas huius sacramenti est, quo ad
eius substantiam seu integritatem, quam nobis abstu-
lit Romana tyrannis. Non quod peccent in Christū q̄
vna specie vtuntur, cum Christus non p̄ceperit vlla
vti, sed arbitrio cuiuslibet reliquit dicens, Quotiescū-
q; hęc feceritis, in mei memoriā facietis. Sed quod
illi peccant qui hoc arbitrio volentibus vtī prohibent
vtrāq; dari. culpa non est laicis, Sed sacerdotibus.
Sacramentum non est sacerdotum, sed omnium, nec
domini sunt sacerdotes, sed ministri, debentes redde-
re vtrāq; speciem petentibus quotiescūq; petierint.

C. j. Qz si

Prima captiuitas

Qz si hoc ius rapuerint laycis & vi negauerint tyranni sunt, layci sine culpa, vel vna vel vtraq; carent. fide iterum seruandi & desyderio integri sacramenti. Sicut baptismū & absolutionem debent petenti, tanq̃ ius hñti ipsi ministri, q̃ si nō dederit, petens plenum habet fidei suæ meritū, ipsi corā Christo serui neq̃ accusabuntur. Sicut oli in Eremo sc̃ti patres, in multis annis nō communicauerunt vlla specie sacramenti.

Itaq; nō hoc ago, vt vi rapiatur vtraq; species, quasi necessitate præcepti, ad eam cogamur. Sed conscientiam instruo: vt patiatur quisq; tyrannidem Romanā, sciens sibi raptum per vi ius suū i sacramento, propter peccatum suum, tantum hoc volo: ne quis Romanam tyrannidem iustificet quasi recte fecerit: vnam specie laycis prohibens: sed detestemur eā: nec cōsentiamus ei: tñ feramus eam nō aliter ac si apud turcam essemus captiui: vbi neutra specie liceret vtī, Hoc est: quod dixi mihi pulchrum videri si gñalis Cōcilij statuto ista captiuitas soluere: & nobis Christiana illa libertas e manibus Romani tyrāni restituere: & cuiq; suū arbitrium petendi vtendiq; relinqueretur: sicut in Baptismo & Pœnitentia relinquitur. At nunc cogit singulis annis vnam speciem accipi eadem tyrannide: adeo extincta est libertas nobis a Christo donata: sic meruit ipsa nostra ingratitude.

Secundu captiuitas

Altera captiuitas eiusdem sacramenti mitior est: quod ad conscientiam spectat: sed q̃ mltō omnium periculosissimum sit tangere nedum damnare. Hic Viglephista: & sexcentis nominibus hereticus ero.

Quid tū: postq̃ Romanus Episcopus Episcopus esse desijt

desijt: & tyrannus factus est: non formido eius vniuer-
sa decreta: cuius scio non esse potestatem: articulos no-
uos fidei condēdi. nec Cōcilij q̄ dē gñalis. Dedit mihi
quōdam: cum Theologiā scholasticam haurirē occa-
sionem cogitādi D. Cardī. Camera. lib. sniarum quar-
to: acutissime disputans: multo probabilius esse: & mi-
nus superfluorū miraculorum poni: si i altari verus pa-
nis. verūq; vinum nō aūt sola accidentia esse astruerē-
tur nisi Ecclesia determinasset contrarium. Postea vi-
dēs: que esset Ecclesia que hoc determinasset: nempe
Thomistica: hoc est Aristotelica: audacior factus sū:
& qui inter saxum & sacrum herebam: tandem stabili-
ui conscientiam meam: sententia priore.

Esse videlicet: verum panem: verumq; vinum: in quib-
us Christi vera caro: verusq; sanguis: non aliter nec
minus sit: q̄ illi sub accidentibus suis ponunt: quod fe-
ci: quia vidi Thomistarum opiniones: siue probentur
a Papa: siue a Concilio: manere opiniones: nec fieri ar-
ticulos fidei: etiam si angelus de coelo aliud statueret.
Nam quod siue scripturis asseritur: aut reuelatione p-
bata: opinari licet: credi non est necesse.

Hæc autem opinio Thomæ: adeo sine scripturis & ra-
tione fluctuat vt nec philosophiam: nec dialecticam
suam nouisse mihi videatur. Lōge enim aliter Aristo-
teles de accidentibus & subiecto: q̄ sctūs Thomas lo-
quitur: vt mihi dolendum videatur: pro tāto viro: qui
opiniones in rebus fidei: non modo ex Aristotele tra-
dere: sed & super eum quem non intellexit: conatus est
stabilire. Infoelicissimi fundamenti, Infoelicissima
structura

PERMITTO itaq; qui volet vtrāq; opinionem
C.ij tenere

tenere: hoc solum nunc age: vt scrupulos conscientiarū
de medio tollam: ne q̄s sereum hæreseos metuar: si i al-
tari verum panē: verumq; vinū esse crediderit. Sed libe-
rum esse sibi sciat: citra periculū salutis: alterutrū ima-
ginari: opinari & credere: cū sit hic nulla necessitas fi-
dei. Ego tamen in eā nunc prosequor sniam. Primū: no-
le eos audire: nec tantilli facere qui clamaturi sunt hoc
esse Viglephisticū: Hussiticū hæreticū: & cōtra Ec-
clesiæ determinationem: cū hoc nō faciant nisi ij: quos
multis modis hæreticos esse cōuici in re indulgentia-
rum: lib. arb. & gratia dei: operibus bonis & peccatis
& ce. vt si Viglephus semel fuit hereticus: ipsi decies
heretici sint & pulchrū sit ab hereticis & peruersis so-
phistis culpari & criminari: quibus placuisse summa
impietas est. Preterea: quod suas sententias non alia re
probare: nec contrarias alia ratione improbare possunt
quam dicendo: hoc est Viglephisticū: Hussiticū / hæ-
reticū, Hoc enim elumbe in summa semper natat salu-
ua: atq; aliud nihil: vbi si petas scripturā dicūt. Nos sic
sentimus & Ecclesia (idest nos ipsi) sic determinauit
adeo homines reprobī circa fidem & incredibiles: no-
bis sua fantasmata: autoritate ecclesiæ: pro articulis fi-
dei audent proponere.

Est autem meæ sententiæ: ratio magna imprimis il-
la: quod verbis diuinis: non est vlla faciēda vis: neq;
per hominem: neq; per angelum: sed quātū fieri potest
in simplicissima significatione seruāda sunt: & nisi ma-
nifesta circūstātia cogat: extra grāmaticā & propriā ac-
cipienda non sunt: ne detur aduersariis occasio: vniuer-
sam scripturam eludendi. Quo consilio recte. Orige-
nes

nes olim repudiatus est, quod ligna & omnia que de pa-
radiso scribuntur grammatica locutione contempta: iale-
gorias verterit cum hinc possit duci: ligna non esse
creata a deo. Ita & hic cum Evangelistę clare scribant
Christũ accepisse panẽ ac benedixisse, & actũ liber
& Paulus apostolus: panẽ deinceps appellent, verum
oportet intelligi panẽ: verũq; vinũ: sicut verũ calicem
non em calicẽ transubstantiari etiã ipi dicunt. Transub-
stantiationẽ vero potestate diuina factã: cum non sit
necesse poni p figmento humane opinionis haberi q̃a
nulla scriptura: nulla rone nititur vt videbimus.

Absurda est ergo & noua verborum ipositio: panẽ
p specie vel accidentibus panis vinũ p specie vel acci-
dentibus vini accipi. Cur nõ & oia alia: p speciebus &
accidentibus accipiunt? Quod si cetera oia constaret
non tamenliceret: verba dei sic eleuare: & cum tanta
iniuria suis significationibus exinaniri,

Sed & Ecclesia vltra mille ducetos años recte credi-
dit: nec vsq; nec vnq; de ista transubstantiatione (por-
tentoso scilicet vocabulo & somnio) meminerũt sancti
patres: donec cepit Aristoteles simulata philosophia
in Ecclesia grassari: in istis trecentis nouissimis annis
in quibus & alia multa perperam sunt determinata qua-
le est Essentiam diuinam, nec generari nec generare.
Animam esse formam substantialem corporis huma-
ni. & ijs similia: que nullis prorsus asseruntur rationi-
bus aut causis vt ipsemet cõfitetur Cardinalis Came.

Dicent fortassis: periculum Idolatrię cogere: vt
non sit panis & vinum vere. Rídiculum hoc valde, cũ
subtilem philosophiã de substantia & accidentibus laici

C. iij. nunq̃

nunq̃ cognouerit: nec si docerent: capere possint & idē
sit periculū, salutis accidētibus. q̃ vident, quod in sub-
stantia: quam non vident. Si enim accidentia non ado-
rant: sed latentem ibi Christum: cur adorarent panem
quem non vident?

Cur aut non possit Christus corpus suū, itra substā-
tiam panis continere: sicut in accidentibus? Ecce ignis
& ferrum duę substantię: sic miscentur in ferro ignito
vt quelibet pars sit ferrum & ignis, Cur non multo ma-
gis: corpus gloriosum Christi sic in omni parte substā-
tię panis esse possit?

Quid facient? Christus ex vtero matris natus cre-
ditur illeso. Dicant & hic carnē illam virginis iterim
fuisse annihilatam: seu vt aptius dici volūt trāssubstan-
tiam: vt Christus, i accidentibus eius iuolutus tādē p
accidentia p̃diret. Idem dicendū erit: de ianua clausa: &
ostio monumenti clauso per q̃ illesa intrauit & exiuit.
Sed hic nata est Babylonia illa, philosophiæ istius, de
q̃titate continua distincta a substātia: donec eo ventū
sit, vt ignorent & ipsi: q̃ sint accidentia, & que substan-
tia. Nā quis certo monstrauit vnq̃: calorē: colorem: fri-
gus: lucē: pondus: figuras: esse accidentia? Deniq; acci-
dentibus illis i altari: coacti sunt fingere: nouū esse ac-
creari a deo propter Aristotelē: qui dicit, Accidētis es-
se est inesse. Et infinita monstra: quibus oibus essent li-
beri: si simpliciter panē ibi esse verum sinerent. Et pla-
ne gaudeo: saltē apud vulgum: relictam esse simplicē
fidem sacramenti huius. Nā vt non capiunt: ita nec dis-
putant: an accidentia ibi sint sine substātia: sed simpli-
ci fide, Christi corpus & sanguinē: veraciter ibi conti-
neri

papa

.jii. 3

neri

neri credunt: dato ociosis illis negotio de eo: quod con-
tinet disputandi.

At dicent forte: Ex Arist. doceri: subiectum & pre-
dicatum propositionis affirmatiue debere pro eodem
supponere: seu (vt bestię ipsius verba ponam) ex. vj. me-
taphisicorum. Ad affirmatiuā requiritur extremorū
compositio: quā illi exponunt pro eodem suppositionē
Quare dum dico, hoc est corpus meum subiectum nō
posse pro pane supponere: sed pro corpore Christi.

Quid hic dicemus? quando aristotelē & humanas
doctrinas facimus tam sublimium & diuinarum rerū
cēsores? Cur nō explosa ista curiositate: in verbis Chri-
sti simpliciter hæremus: parati ignorare quicquid ibi
fiat contentiq; verum corpus Christi virtute verborū
illicadesse? An est necesse, modos operationis diuinę
omnino comprehendere?

Verū qd ad Aristotelē dicunt? Qui subiectū omni-
bus predicamētis accidētū tribuit, licet substantiā velit
esse primū subiectū, Vnde apud eū: hoc albū, hoc ma-
gnū, hoc aliq d sūt subiectū de quibus aliq d p̄dicatur.
Quę si vera sūt Quęro, si ideo est trāssubstātiatio ponē-
da: ne corpus Christi de pane verificet, cū non etiā po-
nitur trāsaccidētatio: ne corpus xp̄i de accidente affir-
met? Nā idē piculū manet si p̄ subiectū itelligat q̄ hoc
albū: vel hoc rotūdū ē corpus meū / & qua rōne trāssub-
stātiatio ponit / ponēda est & trāsaccidētatio: p̄pter sup-
positionē istā extremorū p̄ eodē. Si aut̄ intellectu ex-
cedēs / eximis accidēs / vt nō velis subiectū p̄ eo suppo-
nere / cū dicis, Hoc est corpus meū. cū non eadē facilit̄
tate transcendis substantiā panis: vt & illam velis non
accipi

accipi per subiectū vt nō minus in substantia quā acci-
dente sit: hoc corpus meū. presertim cum diuinū illud
sit opus virtutis oīpotentis: quæ tantū & taliter ī sub-
stantia: quantū & qualiter in accidente potest operari:

Sed ne nimīū philosophemur: Nōne Xps videt hū-
ic curiositatī pulchre occurrisse/ cū nō devino dixerit:
hoc ē sāguis meus, sed hic ē sāguis meus Et multo clari-
us: cū calicis miscet nomē: dicens Hic calix noui testamē-
ti in meo sanguine. Nonne videtur nos voluisse ī sim-
plici fide continere tantū: vt crederemus sanguinē suū
esse in calice? Ego sane, si non possum cōsequi: quo mo-
do panis sit corpus Christi captiuabo tamē intellectū
meum in obsequiū Christi. & verbis eius simpliciter i-
hærens, credo firmiter: non mō corpus Christi esse in
pane: sed panē esse corpus Christi. Sic enim me serua-
būt verba: vbi dicit, Accepit panē. gratias agēs, fregit
& dixit, Accipite: māducate hoc (id est hic panis, quē
acceperat & fregerat) ē corpus meū Et paulus. Nonne
panis quē frangimus participatio corporis Christi est?
Non dicit, ī pane est, sed ipse panis est participatio cor-
poris Christi. Quid si philosophia hæc nō capit? Ma-
ior ē spūs sanctus quā Aristoteles, Nnuquid capit trās-
substantiationē illorum, cum & ipsi fateantur, hic vni-
uersam philosophiā tuere? Quod autē ī græco & lati-
no, pronomen hoc, ad corpus refertur, facit similitudo
generis: sed ī hebræo, vbi neutrum genus nō est, refer-
tur ad panē vt si liceat dicere, Hic ē corpus meū: quod
& ipse vsus loquēdi & sensus cōmunis pbat, subiectū
scilicet esse monstratiuū panis, & non corporis, dū di-
cit. Hoc est corpus meū: das ist meyn leyp: id est iste
panis

panis est corpus meum.

Sicut ergo in Christo res se habet: ita & in sacramēto. Non enim ad corporalem inhabitationem diuinitatis necesse est transsubstantiari humanā naturā: ut diuinitas sub accidentibus humanæ naturæ teneatur. Sed integra utraq; natura: vere dicitur. Hic homo est deus hic deus est homo. Quod et si philosophia nō capit fides tamen capit. Et maior est verbi dei autoritas: quā nostri ingenij capacitas. Ita in sacramento: ut verū corpus: verusq; sanguis sit: non est necesse panem & vinū transsubstantiari: ut Christus sub accidentibus teneatur sed ytroq; simul manente vere dicitur: hic panis est corpus meum hoc vinū est sanguis meus: & ecōtra Sic interim sapiam: pro honore sanctorum verborum dei quibus per humanas ratiunculas non patiar vim fieri: & ea in alienas significationes torqueri: permitto tamē alijs opinionem alteram sequi: quæ in decretali firmiter statuitur. Modo non vrgeam, suas opiniones (ut dixi) pro articulis fidei a nobis acceptari.

Tertia captiuitas eiusdē sacramēti, Est lōge ipijllimus ille abusus, quo factū est ut fere nihil sit hodie in Ecclesia receptius ac magis persuasū: quā Missā esse opus bonū & sacrificiū. Qui abusus, deinde iundauit in infinitos alios abusus: donec fide sacramēti penitus extincta, meras nūdinas, cauponatiōes, & questuarios quosdā cōtractus, e diuino sacramēto fecerit. Hic participatiōes fraternitates, suffragia, merita, anniuerſaria, memoriæ: & id genus negotiorum in Ecclesia venduntur: emūtur paciscuntur: componunt: pendetq; in his vniuersa aliamonia sacerdotum & monachorum.

D. j. Rem

*Correctio raph
his sacramentis*

Rem arduam: & quā forte sit ipossibile cōuelli: ag-
gredior, vt quæ tanto seculorum vsu firmata: omniū
q; consensu probata: sic isederit: vt necesse sit maiorem
partem librorū: qui hodie regnant: & pene vniuersam
Ecclesiarū faciē tolli & mutari: penitusq; aliud genus
cerimoniarum induci: seu potius reduci Sed Christus
meus viuī: & maiorī cura verbum dei oportet obser-
uare quam omnium hominum & angelorū intelligen-
tias. Ego mea vice fungar: rem ipsam in lucem produ-
cturus: gratisq; sicut accepi veritatē: sineq; inuidia cō-
municaturus. cæterum: quisq; suæ salutis rationem ha-
beat: incredulitatis suæ & ignoratæ veritatis culpam:
me ne vllus torquere possit, coram iudice Christo: fide-
liter operam dabo.

PRINCIPIO, vt ad veram liberamq; huius sacra-
menti scientiam tuto & foeliciter perueniamus: curan-
dum est ante omnia: vt omnibus ijs sepositis quæ ad in-
stitutionem huius sacramenti primitiuani & simplicē:
humanis studijs & feruoribus sunt addita. Qualia sūt
vestes, ornamenta: cātus: p̄ces: organa: lucernæ: & vni-
uersa illa visibiliū rerū pompa: ad ipsam solā & puram
Christi institutionem oculos & animū vertamus: nec
nobis aliud pponamus: quā ipsum verbū christi: quo
instituit & perfecit ac nobis cōmendauit sacramentū
Nam in eo verbo & prorsus nullo alio: sita est vis: natu-
ra. & tota substantia Missæ, Cætera omnia sunt humana
studia, verbo Christi accessoria: sine quibus missa opti-
me potest haberi & subsistere. Verba autem Christi: q-
bus sacramentum hoc instituit: sunt hæc,

Cænantibus aut eis, accepit Ihesus panem & bñdi-
xit

xit ac fregit, deditq; discipulis suis & ait, Accipite &
manducate/hoc est corpus meū quod pro vobis trade-
tur. Et accipiens calicē gratias egit & dedit illis dicens
Bibite ex hoc oēs. Hic est calix nouū testamentum in
meo sanguine: qui pro vobis et pro multis effundetur
in remissionē peccatorū. Hoc facite in meā cōmēorationē.

Quę verba & Apostolus. j. Corinthio. xj. tradit &
latius explicat: quibus nos oportet niti, & super ea edi-
ficari: ceu supra firmam petram / si non volumus omni
vento doctrinę circumferri: sicut hactenus circūlati su-
mus: per impias doctrinas hominum auersantium ve-
ritatem. Nihil enī in his omissum: quod ad integritatē/
vsum / & fructum huius sacramenti pertinet nihilq; po-
situm: quod superfluum: & non necessarium sit nobis
nosse. Qui ei omissis his verbis / de Missa vel meditā-
vel docet, monstra impietatis docebit: vt factū est p̄ eos,
qui opus operatum, & sacrificium ex eo fecerunt.

Stet ergo primū & infallibiliter, Missā seu sacramē-
tum altaris, esse testamentū Christi: quod moriēs post
se reliquit distribuēdū suis fidelibus. Sic ei habēt eius
verba, Hic calix nouū testamētū, in meo sanguine. Stet
inquā ista veritas vt fundamētū immobile, sup̄ quod oīa
struamus, q̄ dicenda sunt. hoc enī videbīs, vt subuerte-
mus oēs hoīm impietates: in hoc dulcissimū sacramentū
inuectas. Verax ergo Christus vere dicit, Hoc esse no-
uum testamētū in sanguine suo p̄ nobis fuso. Nō frustra
hęc iculco, res est nō parua: & in his sensibus reponēda

Queramus ergo qd sit testamētū: & simul habebi-
mus: quid sit missa: quis vsum: quis fructus: quis abusus
eius Testamentū absq; dubio est pmissio morituri: quā

D. ij. nuncupat

*2mū sit m
2 sacramentum*

nuncupat hereditatem suam: & instituit hæredes. In-
uoluit itaq; testamentum, primo mortem testatoris: de
inde hereditatis promissionem & hæredis nūcupatio-
nem. Sic enī Paulus Ro. quarto. & Gal. tertio & quar-
to & He. ix diffuse testamentū tractat. Qz & i verbis
istis Xpi clare videmus. Mortē suam Xps testatur: dū
dicit, Hoc est corpus meum: qđ tradetur. Hic sanguis
meus: qui effundetur. Hereditatē nūcupat & designat
cum dicit i remissionē pētorū. Hæredes aut instituit
cum dicit: pro vobis & pro mltis: id est qui acceptāt &
credunt pmissioni testatoris. Fides enī hic hæredes fa-
cit vt videbimus.

Vides ergo: qđ Missa (quā vocamus) sit pmissio re-
missionis pētorum a deo nobis fctā, & talis promissio
quę p mortem filij dei firmata sit. Nā pmissio & testa-
mentum: non differūt alio: qđ qđ testamentū simul iuol-
uit mortē pmissoris. Et testator: idē est qđ moriturus
pmissor/promissor autem victurus (vt sic dicam) testa-
tor. hoc testamentum Xpi præfiguratū est i oibus p-
missionibus dei ab iitio mūdi: imo omnes promissio-
nes atique: i ista noua futura i Xpo promissione value-
rūt, qđquid valuerunt i ea: pepēderūt. Inde vsitatissi-
ma sūt illa i scripturis verba: pactū: foedus: testamentū
dñi. Quibus significabāt: deus olī moriturus. Nā vbi
testamentum est, mors testatoris intercedat necesse ē.
Hebreorum. x. Deus aut testatus est ideo necesse fuit
eum mori. mori aut non potuit: nisi eēt homo, ita i eo-
dem testamenti vocabulo compendiosissime: & incar-
natio, & mors Christi comprehensa est.

EX quibus iam sua sponte patet quis sit vsus & abu-
sus

sus Missæ, quæ digna vel indigna preparatio. Si enim
promissio est: vt dictum est, nullis operibus: nullis vi-
ribus nullis meritis ad eam acceditur: sed sola fide Vbi
enim verbū promittēs dei, ibi necessaria est fides acceptā-
tis hominis, vt clarum sit iūtiū salutis nostræ eē fidem
quæ pendeat i verbo promittentis dei: q̄ citra omne no-
strum studium, gratuita & imerita imisericordia nos
præuenit, & offert promissionis suæ verbum, Misit em̄
verbum suum & sic sanauit eos. Non aut accepit opus
nostrum. & sic saluauit nos. Verbum dei omnium pri-
mum est, quod sequitur fides: fidem charitas, Cha-
ritas deinde facit omne bonum opus: quia nō operatur
malum, imo est plenitudo legis. Nec alia via potest
homo cū deo, aut conuenire, aut agere, q̄ per fidem. i.
vt non homo suis operibus vllis: sed deus sua promi-
ssione sit autor salutis vt omniā pendeant, portētur, ser-
uenturq; in verbo virtutis suæ: quo genuit nos: vt esse
mus initium aliquod creaturæ eius.

SIC Adæ post lapsum erigendo, dedit hanc promi-
ssionē dicēs ad serpentē. Inimicitias ponā iter te & mu-
lierem: inter semen tuum & semen illius. Ipsa con-
teret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. In hoc
promissionis verbo, Adam cum suis. tanq̄ in gremio
dei portatus est, & fide illius seruatus, expectans lon-
ganimiter mulierē quæ conteret caput serpentis: sicut
deus promisit. Et in hac fide & expectatione etiā mor-
tuus est: ignarus: quando: & qualis esset futura: futu-
ram tamen non diffidens. Nam talis promissio: cum
sit veritas dei: etiam in inferno seruat credentes: & ex-
pectantes eam. Post hanc secuta est promissio illa fa-

D. iij. cta

cta Noe: vsq; ad Abraham: dato pro signo foederis ar-
cu nubium cuius fide: ipse & posterius eius: propitiū deū
inuenerunt. Post hunc Abraham promissit benedictio-
nem omnium gentium in semine eius Et hic est sinus
Abraham: in quem recepti sunt posterius eius. Deinde
Moyli & filiis israel: præcipue Dauid. apertissimā de
Christo promissionem dedit: quo reuelauit tandem:
quæ fuerit priscis facta promissio.

SIC ventum est ad promissionem omnium perfe-
ctissimam noui testamenti, in qua apertis verbis, vita
& salus gratuito promittuntur: & credentibus promissio
ni donantur, Et insigni nota discernit, hoc testamentū
a veteri dum dicit, Nouum testamentum Vetus enim
testamentū per Moysen datum, erat promissio: non re-
missionis peccatorum: seu æternarum rerum sed tem-
poralium, nempe terræ Canaan: per quam nemo reno-
uabatur spiritu, ad hæreditatē cœlestem capeſſendam
vnde & irrationalem pecudem in figura Christi oportebat occidī: in cuius sanguine idem testamentum cō-
firmabatur vt qualis sanguis tale testamentum: qualis
hostia: talis promissio. At hic dicit, Testamentum no-
uum in meo: non alio: sed proprio sanguine quo gratia
per spiritum: in remissionem peccatorum ad hæredita-
tatem capiendam promittitur.

EST itaq; Missa, scdm substantiam suā, proprie ni-
hil aliud q̄ verba Xpi prædicta, Accipite & manducate.
&c. ac si dicat, Ecce o homo peccator & dānatus, ex mera
gratuitaq; charitate qua diligo te, sic volēte miarū præ-
his verbis promitto tibi: añ oē meritū & votū tuū: remis-
sionē oīm peccatorū tuorū: & vitā æternam, Et vt certissi-
mus

mus de hac mea promissione irreuocabili sis, Corpus
meum tradam, & sanguinem fundam morte ipsa hanc
promissionem confirmaturus, & vtrunq; tibi in signum
& memoriale eiusdem promissionis: relicturus.

Q cum frequentaueris: mei memor sis: hanc meam in
te charitatem & largitatem predices & laudes & gratias agas.

EX quibus vides: ad Missam digne habendam: aliud
non requiri quam fidem: quam huic promissioni fideliter nitatur
Christum in his suis verbis veraciter credat, & sibi haec im
mensa bona esse donata: non dubitet. Ad fidem mox sequi
tur sua sponte dulcissimus affectus cordis: quo dilatatur
& impinguatur spiritus hominis (haec est charitas: per quam promissionem
in fidem Christi donata) ut in Christum: tam largum & beni
gnum testatorem rapiatur: fiatque poenitus alius & nouus
homo. Quis enim non dulciter lachrymetur, imo praeter
gaudio in Christum pene examinetur, si credat fide in
dubitata hanc Christi promissionem inestimabilem
ad se pertinere? Quomodo non diliget tantum bene
factorem, qui indigno & longe alia merito: tantas diuitias
& hereditatem hanc aeternam: preueniens offert
promittit: & donat.

Q VOCIRCA vna & sola miseria nostra. quod mul
tas Missas in orbe habemus: & nulli vel pauci has pro
missiones & diuitias propositas agnoscimus, conside
ramus: & apprehendimus. Cum reuera in Missa aliud
agere non oporteat maiori: immo unico studio: quam ut haec
verba: has promissiones Christi: quae vere sunt ipsa missa: ante
oculos versaremus: meditaremur & rumiaremus quo fi
de in ea exerceremus: nutrireus: augeremus & roborare
remus: hac quotidiana commemoratione, hoc est ei qui precepit
dicens

dicens, Hoc facite in meā cōmemorationē : hoc ipsum agere deberet Euangelista: vt promissionē istā populo fideliter iculcaret: et commēdaret ad prouocandā fidē eorum in eādem. At nunc: quota pars nouit missā esse promissionē Christi: (vt taceam ipios fabulatores: qui humanas traditiones vice tantæ promissionis docent) Quod si etiam hæc verba Christi docent: non tamen nomīne promissionis aut testamenti: ac per hoc nō ad obtinendam fidem docent.

Quin quod deploramus in hac captiuitate: omni studio cauetur hodie, ne verba illa Christi, vllus laicus audiat, quasi sacratiora: quā vt vulgo tradi debeāt. Sic enim insanimus, et verba consecrationis (vt vocāt) nobis sacerdotibus solis arrogamus occulte dicenda ficta men: vt ne nobis quidē profint, cū nec ipsi ea vt pmissiones seu testamentū habeamus ad fidē nutriendam. sed nescio, qua superstitione & impia opinione, ea reueremur potius, q̄ eis credimus. Qua miseria nostra, qd aliud? Satan in nobis operatur: quā vt nichil de missa in ecclesia reliquū faciat, curet tamen interim omnes angulos orbis missis plenos esse: hoc est abusionibus & irrisionibus testamēti dei grauissimisq; idolatriæ peccatis, mundum assidue magis ac magis onerari ad dānationem maiorem augēdam? Quod enim idolatriæ peccatum grauius esse potest, q̄ promissionibus dei, p uersa opinione abuti, et fidem in easdem, vel negligere vel extinguere?

Neq; enī deus (vt dixi) aliter cū hominibus vnq̄ agit aut agit: quā verbo promissionis. Rursus, nec nos cum deo vnq̄ agere aliter possumus, q̄ fide, in verbum promissionis

missionis eius. Opera ille nihil curat, nec eis indiget:
quibus potius erga homines & cum hominibus & nobis
ipsis agimus. Indiget aut, ut verax in suis promissis a no-
bis habeatur: talisq; longanimiter sustineatur, ac si fide
spe & charitate colatur. Quo fit/ut gloriam suam in nobis
obtineat, dum non nobis currentibus, sed ipso misere-
te. promittente, donante, omnia bona accipimus & habe-
mus Ecce hic est verus cultus dei & latria, quam in missa
debemus persolvere. Sed cum promissionis verba non tra-
duntur, quae fidei exercitatio haberi potest? At sine fide
quis sperat? quis amat? sine fide, spe, & charitate quam latria?
Non est itaque dubium, universos hodie sacerdotes & mo-
nachos cum Episcopis & omnibus suis maioribus esse idola-
tras, in statu periculosissimo agentes ob hanc missam sed sacra-
menti, seu promissionis dei ignorantiam, abusionem, irrisionem

Quilibet enim facile intelligit: quod hec duo sunt simul
necessaria promissio & fides. sine promissione enim credi ni-
hil potest: sine fide aut promissio inutilis est: cum per fidem
stabiliamur & impleamur, Ex quibus itidem facile quivis colligit
Missam cum sit aliud nihil: quam promissio: hac fide sola adiri &
frequenter, sine qua: quicquid precularum: preparatorio-
rum: operum signorum: gestuum: afferunt: irritabula sunt impieta-
tis: magis quam officia pietatis. cum fere fiat ut his paratis
existimet: sese legitime altaria accedere: & reuera non
fuerint ullo tempore vel opere magis inepti: propter infi-
delitatem quam secum afferunt. Quantos passim videas &
quotidie sacrificulos qui si vel inepte vestiti: vel illotis
manibus: vel inter precandum titubantes quid leuiuscu-
le errauerit: ingenti sese miseri crimine reos faciunt. At
quod missam ipsam. id est. divinam promissionem non observant

E. j. neque

Massam par-
vum quod sit

neq; credunt prorsus: ne tantillum quidem habent cōscientiæ. O indigna religio nostro seculo, omnium impijssimo & ingratiſſimo.

*paratum
missæ*

Præparatio itaq; digna & vsus legitime non est, nisi fides, qua creditur Missæ: id est, diuinę promissioni. Quocirca, accessurus ad altare siue sacramentum accepturus, caueat, ne vacuus appareat i conspectu dñi dei. Vacuus autē erit si fidē non habuerit i Missam seu testamentum hoc nouū. Qua impietate, quid posset grauius committere i diuinam veritatē? quam hac incredulitate sua, quantū est in se, mēdacem arguit, & vane promittentē. Tutissimum itaq; fuerit ad Missā nō alio animo accedere, quam si ad audiendam quālibet aliā promissionem dei velis accedere; hoc est, vt paratus sis non multa operari, & afferre, sed omnia credere & accipere, quę tibi illic promittūtur, seu promissa pñunciantur, per ministeriū sacerdotis. Hoc animo si non veneris, caue accesseris, in iudicium sine dubio accedes.

*Tota virtus
missæ*

Recte itaq; dixi totā virtutē Missę consistere i verbis Christi, quibus testatur remissionē peccatorum donari oībus, q̄ credūt, corpus eius tradi: & sāguinē eius fundi, pro se. Atq; ob hāc rē, nulla re magis opus esse audituris Missam quam vt ipsa verba sedulo & plena fide meditentur: quod nisi fecerint: frustra oīa alia fecerint. Hoc sane verum est: in oī p̄missione sua deus fere solitus est adiungere signū aliquod, ceu monumētū, ceu memoriale p̄missionis suę quo fidelius seruaretur, & efficacius moneret. Sic in p̄missione Noe data de nō p̄denda terra alio diluuiō dedit arcū suum in nubibus, quo dixit sese recordaturū foederis sui. Et abrahę, post promissionē

promissionem hereditatis in semine suo, dedit circum-
cisionem in signaculū iusticie fidei. Sic Gedeoni de-
dit vellus aridum & roridum: ad firmandam pmissio-
nem suam super vincendis Madianitis. Sic Ahas per
Esayam obtulit signū pro vincendo rege Syriæ & Sa-
marie: quo pmissioni suæ fidem in eo firmaret. Talia
multa legimus signa promissionum dei in scripturis.

Sic & in Missa, hac oīm principe promissione adie-
cit signum memoriale tantę promissionis: suum ipsius
corpus & suū ipsius sanguinem: in pane & vino: sicut
dicit, Hoc facite in meā cōmemorationem. Sic in Ba-
ptismo verbis pmissionis adiicit signum mersionis in
aquā. Ex quibus itelligimus: in qualibet promissione
dei duo proponi: verbum & signum: vt verbum intelli-
gamus esse testamentum: signū vero esse sacramētum
vt in Missa: verbum Christi est testamentum: panis et
vinum sunt sacramentum. Atq; vt maior vis sita est in
verbo quam signo, ita maior in testamento quam sacra-
mento. Quia potest homo verbum seu testamētū ha-
bere & eo vti: absq; signo seu sacramento. Crede, iquit
Augu. & manducaſti, Sed cui creditur, nisi verbo pro-
mittentis? Ita possum quotidie immo omni hora, Mis-
sam habere, dum quoties voluero possum verba Chris-
ti michi proponere, & fidem meam in illis alere & ro-
borare, hoc est reuera, spiritaliter māducare & bibere

Hic vides, quid & quantum Theologi sententia
rij i hac re prestiterint. Primum: id quod summum et
capitale est, nempe, testamentum & verbū promissio-
nis, nullus eorū tractat, atq; ita fidem & totā misse vir-
tutē nobis obliterarūt. Deinde alterā eius partem, sci-

E. ij. licet

obscuratur
omnisq; vltima
misse theologi

licet signum seu sacramentum, solum versant: sed ita ut
nec in hanc fidē doceāt, sed suas preparaciones & opa
opata p̄ticipatiōes & fructus, missam, donec in pfundū
venerint & de transsubstātiatiōe, alijsq; infinitis meta
phycis nugis nugarentur, & scientiam verumq; vñ
tā testamēti q̄ sacramēti, cū vniuersa fide abolerēt face
rētq; vt populus Xpi (vt p̄pheta dicit) obliuiscerēt dei
sui diebus innūeris Tu vero sine alios p̄censere varios
fructus auditæ Missæ, & aim tuū huc intende, vt cū p̄
pheta dicas & credas, hic tibi a deo patā eē mēsam corā
te aduersus oēs q̄ tribulant te: i qua pascatur & pigues
cat fides tua. Nō aut pascitur fides tua, nisi p̄missio
nis diuinæ verbo. Homo em̄ nō i solo pane viuit, sed
in oī verbo quod procedit de ore dei Quare i missa an
te oīa verbi p̄missionis te obseruatorem eē curiosissi
mū oportet, tāq̄ opulētissimi cōiuij, oimodæ pascuæ
& sc̄tē refectionis tuæ, vt hoc p̄ oībus maximifacias,
plurimum in id cōfidas & firmissime i eo hæreas, etiā
per mortem & omnia peccata. Quod si feceris, non so
lum stillas istas & minutias fructuum Missæ, quas qui
dā etiā superstitiose finxerūt, sed ipsum fōtem princi
palem vitæ obtinebis, fidem scilicet verbi, ex qua om
ne bonum fluit, sicut Iohan. quarto. dicit, Qui in me
credit de ventre eius fluent aquæ viuæ. Item qui bi
berit ex aqua, quam ego dabo/ fiet i eo fons aquę viuę
salientis in vitam æternam.

IAM duo sunt quę solent nos tentare, ne fructus
Missæ percipiamus. Alterum est nos eē peccatores &
indgnos pre nimia vilitate, rebus tantis. Alterum etiā
si digni essemus, magnitudo tamen rerum tanta est vt
natura

natura pusillanimis non audeat ea petere aut sperare.
Nam remissione peccatorum & æternam vitam q̄s
non stupeſcat potius q̄ optet, ſi digne penſetur magni-
tudo bonorum: quę per ea veniunt: habere ſcilicet deũ
patrem eſſe: filium: hæredem omnium bonorum dei.
Aduerſus hanc geminam pusillanimitatem, oportet
vt verbum Chriſti apprehendas; ipſumq; multo for-
tius intuearis: q̄ has cogitationes infirmitatis tuę.
Magna enim ſunt opera domini: exquiſita in omnes
voluntates eius: qui potens eſt dare: ſupra q̄ petimus,
aut intelligimus. Niſi enim ſuperarent noſtrā digni-
tatem: noſtram capacitatem: noſtrum deniq; omnem
ſenſum: diuina non eſſent. Sic & Chriſtus nos animat
dicens. Nolite timere pusillus grex, placuit enim pa-
tri veſtro: dare vobis regnum. Hęc ipſa enim exuberā-
tia incomprehenſibilis dei in nos per Chriſtum effuſa
facit, vt eum rursus ſuper omnia ardentiffime diligā-
mus: ſumma fiducia in eum feramur: omnia contem-
namus prompti ſimus omnia pro eo pati vnde & recte
ſons dilectionis hoc ſacramentum eſt appellatum.

IN qua re exemplum tibi ſume ex hominibus. Si
enim cuiq; mendico, aut etiam indigno & malo ſeruo
legaret diſtiſſimus dominus mille aureos, certe cum fi-
ducia eos poſtularet & acciperet, nec indignitatis ſuę
nec magnitudinis teſtamenti habita ratione. Qz ſi q̄s
ei reſiſtens obijceret indignitatem ſuam & magnitu-
dinem teſtamenti: quid putas dicturus eſt/ ſcilicet qd
ad te: non ego merito meo: nec iure vllō proprio acci-
pio. Scio me indignum & maiora accipere q̄ merear,
Immo contraria merui: Sed iure teſtamenti & alienę
E. iij. bonitatis

*capla ſimilit
Qar m. arri*

bonitatis: peto quod peto: si illi non fuit indignum tā-
ta tam indigno legare, cur ego propter indignitatem
meam contemnam acceptare: quin hac ipsa causa ma-
gis amplector: gratuitam & alienam gratiam: qua ego
sum idignior. Eadem cogitatione armari oportet & cu-
iusq; conscientiam aduersus omnes scrupulos & mor-
sus suos: ad hanc Christi promissionem indubitata fi-
de obtinendam summopere cauendo: ne fiducia con-
fessionis: orationis: preparatiōis quicq; accedat, sed his
omnibus desperatis in superba fiducia promittentis
Christi. Quia: vt dictum est satis: verbum promissio-
nis hic solum regnare debet: in fide pura: quę est vnica
& sola sufficiens preparatio.

hominem

Videmus ex his: q̄ grandi ira dei factum sit vt ver-
ba testamenti huius nos cēlarint impij Doctores: atq;
per hoc ipsum fidem extinxerunt quantum in eis fuit
Iam pronum est videre: quid ad fidem extinctam seq-
uitur necesse: Nempe superstitiones operū impijssimas
Vbi enim fides occidit: & verbum fidei obmutescit, ibi
mox surgunt opera i locum eius, & traditiones operū
Quibus ceu captiuitate Babylonica trāslati sumus de
terra nostra: captis omnibus desiderabilibus nostris.
Ita de Missa contingit: quę impiorum hominum do-
ctrina mutata est in opus bonū, quod ipsi vocant opus
operatum, quo apud deum sese omnia præsument pos-
se. Inde processum est ad extremum insanix, Vt quia
Missam ex vi operis operati valere mentiti sunt, adie-
cerunt, eam non minus vtilem esse cæteris: etiam si ip-
si impio sacrificio no xia sit: atq; in hanc harenam fun-
dauerunt suas applicationes, participationes, & frater
nitates

amand

hij

nitates, anniuersaria, & id genus infinita lucri & que-
stus negocia Cōtra has laruas: q̄a validæ sūt & multæ
penitusq; īfederūt: nisi cōstātissima cura obseruaueris
quid sit Missa, & p̄cedentium fortiter īmemineris vix
subsistes. Audisti enim Missam aliud non esse: q̄ pro-
missionem diuinam seu testamentum Christi, Sacra-
mento corporis & sanguinis sui commendatum. q̄d si
verum est, intelligis nō posse ipsum esse opus vllō mo-
do: nec quicq; ī ip̄o fieri, nec alio studio a quoq; tractari
q̄ sola fide, fides autem non est opus sed magistra & vi-
ta operum. Quis enim est vsp̄iam tam insanus, vt pro-
missionem acceptam: aut testamentum donatum, vo-
cet opus bonum: quod suo testatori faciat accipiens?
Quis est hæres qui patri testatori existimet beneface-
re: dum īstrumenta testamenti cum hæreditate testa-
ta accipit? Quæ est ergo impia temeritas nostra vt di-
uinum testamentum accepturi, veniamus vt bonum
opus ei facturi? Est ne ista ignorantia testamenti & ca-
ptiuitas tanti sacramēti, omnibus lachrymis superior
vbi de acceptis grati esse debemus, venimus superbi
daturi accipienda irridentes: Inaudita peruersitate:
donatoris miam: dum hoc donamus vt opus quod ac-
cipimus vt donum: vt testator iam non suorum largi-
tor bonorū sed nostrorū sit acceptor. Ve impietati isti.
Quis vero vnq; fuit tā demens: vt baptismum du-
ceret esse bonū opus aut baptisadus crederet sese opus
facere: q̄d p̄ se & alijs deo offerret & cōmunicaret: si er-
go in vno aliquo sacramēto & testamēto nullū ē opus
bonū cōmūicabile alijs nec ī missa erit cū & ip̄a nō sit
nisi testamētū & sacramētū Vñ manifestus et impius
error est

fuls omni q̄

mississimj error

errorem Missam pro peccatis: p satisfactionibus: p de
functis, aut quibuscunq; necessitatibus suis aut aliorū
seu offerre seu applicare. Quod facillime intelligis es-
se euidentissime verum, si firmiter teneas Missā esse p
missiōem diuinā, q̄ nulli prodesse, nulli applicari: nul-
li suffragari: nulli communicari potest: nisi ipsi creden-
ti soli propria fide, Quis enim promissionem dei: quæ
vniuscuiusq; singulatim exigit fidem: potest pro alio
acceptare aut applicare? Nūquid possū alteri pmissio-
nem dei dare, etiam non credenti? aut possum pro alio
credere? aut possum facere vt alius credat? At hec fieri
oportet: si Missam possum alijs applicare & cōmunica-
re: cum in Missa nō sint nisi ista duo: promissio diuina
& fides hūana: quæ accipiat, quod illa pmittit. Quod
si verum est: potero etiam pro alijs audire Euāgelium
& credere potero p alio baptisari: potero pro alio absol-
ui a peccatis, potero & p alio cōmunicare de alatis sa-
cramento, potero: vt & illorū sacramenta percenseam
pro alio ducere vxorem, pro alio fieri sacerdos, p alio
confirmari: pro alio inungi. 2^m

*no sunt in
missa*

Deniq; cur Abraham nō pro oībus Iudeis credidit
cur exigitur a Iudeis singulis fides: in eandem promis-
sionem Abrahæ creditam? Stet ergo insuperabilis veri-
tas: vbi promissio diuina est: ibi vnusquisq; pro se stat:
sua fides exigitur, quisq; pro se rationem reddet: & su-
um onus portabit, sicut dicit Marcī: vlti. Qui credide-
rit & baptisatus fuerit saluus erit: qui aut non credide-
rit: condemnabitur. Ita & Missam vnusquisq; tantū sibi
potest vtilem facere: fide propria, & pro nullis pro-
sus communicare. Sicut sacerdos, nulli pro alio potest
sacramētū

10119

sacramentum ministrare: sed cuiuslibet seorsum idem sacramentum ministrat. Sunt ei sacerdotes cōsecrādo & ministrando, ministri nostri: p quos non offerimus bonum opus aut cōmunicamus actiue, sed p eos pmissio- nes & signum accipimus: & cōmunicamur passiue: id quod i laicis hactenus pmāsit. Nā hi non dicunt bonū facere: sed accipe. Sacerdotes vero abierunt i impietates suas, facto sibi bono ope: quod cōicent & offerāt ex sacramēto & testamēto dei: quo bonū acceptū oportuit.

Sed dices: Quid? Nunquid subvertes oīm Ecclesia- rum & monasteriorum vsum & sensum, quibus per tot secula inualuerunt fundatis super Missam, anniuersarijs, suffragijs, applicationibus, cōmunicatiōibus &c. hoc est pinguissimis redditibus? Respondeo. Hoc est: quod de captiuitate Ecclesiæ scribere me compulit Sic em̄ venerabile testamentum dei i ipiissimī quæstus seruitutem coactum est, per impiorum hominum opinio- nes & traditiones: qui omisso verbo dei, sui cordis no- bis cogitatiōes pposuerunt: & orbē seduxerunt Quid michi de multitudine & magnitudine errantium? For- tior omnium est veritas. Si potes Christū negare q do- cet Missam esse testamētum & sacramētum: volo illos iustificare. Deinde si potes dicere: eū facere opus bonū qui recipit bñficiū testamēti, aut vtitur in hoc ipsum sacramēto pmissionis: volo mea libēs dānare. cū autē neutrum possis: qd dubitas cōtēpta turba ad malū eunte dare glīam deo & veritatē eius cōfiteri? Esse scilicet ho-

F. j. Missam

*Inuentū
exce submte*

Sacculorum p

Missam si intuearis, quid sit: vera me esse locutum co-
gnosces. Hoc fecit illa nimia securitas: qua iram dei in
nos grassantem non intelleximus.

Orationes
in Missa

Hoc autem facile admitto, Oratiões: quas ad Mis-
sam percipiendam congregati: corā deo effundimus:
esse bona opera, seu beneficia que nobis mutuo iparti-
mus, applicamus & cōmunicamus: & pro inuicē offeri-
mus, Sicut Iacobus nos docet orare pro inuicē, vt salue-
mur. Et Pau. j. Timot. ij. p̄cipit fieri obsecratiões: oꝝ-
nes: postulatiões p̄ oibus hoibus: p̄ regibus & oibus
qui i sublimitate sunt cōstituti. Hæc em̄ non sunt mis-
sa, sed opera missę si tamē opera vocari debēt orationes
cordis & oris, quia siūt ex fide in sacramēto p̄cepta vel
aucta. Non em̄ Missa vel p̄missio dei ipletur orādo sed
solū credēdo. Credētes aut oramus & quodlibet opus
bonū facimus. Sed q̄s sacerdotū hoc noīe, sacrificat, vt
solas orationes arbitret̄ sese offerre? Oēs imaginentur
sese offerre ipsum Christū deo patri tanq̄ hostiam suf-
ficiētissimā, & bonū opus facere oibus quibus p̄ponūt
p̄desse: quia cōfidūt i opere operati quod orationi nō
tribuunt. Sic paulatim errore crescente, id quod oratio-
num est, tribuerunt sacramento. Et quod recipere be-
neficiū debent, id obtulerunt deo,

con inter ipsum
- oramus

Quare acute discernendū est: inter testamentum sa-
cramentūq; ipsum & inter oratiões quas simul oramus
Nec id solum, sed scire quoq; oportet, oratiões prorsus
nihil valere: nec orāti ipsi, nec ijs pro quibus orant̄, ni-
si primū testamentū fide perceptū sit vt fides oret quæ
sola exaudīt: sicut Iacobus. j. c. docet. adeo longe aliud
est oratio quā missa. orationē possum extēdere in quot
quot

quot voluero. Missam nemo accipit nisi qui p seipsum credit: & tm̄ quantū credit, nec potest dari siue deo siue hoibus Sed solus deus per ministeriū sacerdotis dat eā hoibus qui accipiūt eam fide sola, sine vllis operibus aut meritis. Neq; eīm vllus audeat tantum insanire: vt dicat bonum opus facere eū qui pauper et indigens venit accepturus de manu diuitis beneficium. At missa (vt dixi) beneficium est promissionis diuine per manū sacerdotum omnibus hominibus exhibitum.

Est ergo certum missam non esse opus alijs cōmunicabile: sed obiectum (vt dicitur) fidei p̄prie cuiusq; alē dē & roborandæ. Iā & alterū scandalum amouendum est: quod multo grādus est & speciosissimum Id est q̄ Missa credit̄ passim esse sacrificiū quod offert̄ deo. In quā op̄inione, & verba Canonis sonare vident̄, vbi dicitur, hęc dona: hęc munera: hęc sancta sacrificia. Et infra. hāc oblationē. Itē clarissime postulatur vt acceptū sit sacrificium: sicut sacrificiū Abel &c. Inde Christus hostia altaris dicit̄. Accedūt his dicta sanctorū patrū tot exēpla, tantusq; vsus per orbē cōstanter obseruatus

His oibus quia p̄tinacissime isederūt, oportet cōstātissime opponere verba & exēplū christi Nisi ei missam obtinuerimus esse p̄missione Xpi, seu testamētū, vt verba clare sonāt totū euāgelium & vniuersum solatiū amittimus Nihil cōtra hęc verba p̄mittamus p̄uolare ēt si āgelus de cōelo aliud docuerit Nihil ei de ope vll̄ sacrificio i illis cōtineat̄. Deide & exēplū Christi p nobis stat. Non ei Christus i coena nouissima, cū instatueret hoc sacramētū & cōderet testamētū, ip̄m obtulit deo p̄ri: aut vt opus bonū p alijs perfecit: sed i mensa

F. ij. sedens

*aliter sancta
modo faciente
in missa*

*Instituto
primæ missæ*

sedens singulis idem testamentum proposuit & signū exhibuit. Iam Missa quanto vicinior & similior, primæ omnium Missæ, quam Christus in cœna fecit, tanto Christianior. At Missa xpi fuit simplicissima sine ulla lavestium: gestuum cantuum aliarumq; ceremoniarū pompa: ubi si necesse fuisset eam offerri ut sacrificium non plene eam instituisset.

*Vtrū calū
niādu sit
ritus eccle
siæ i missa*

Non q̄ calumniari debeat ullus uniuersam Ecclesiam: q̄ multis alijs ritibus & ceremonijs Missam ornauit & ampliāuit: Sed volumus ne quis ceremoniarum specie falsus, ac altitudine pompæ impeditus, simplicitatē missæ amittat. & reuera transsubstantiationē quādam colat si amissa substantia simplici Missæ in accidentibus multiplicibus pompæ hæreat. Nā quicquid ultra verbum & exēplum Christi accessit, accidens Missæ est: quorū quodlibet non alio loco ducere debemus q̄ quo loco nunc ducimus Monstrantias (quas vocant) & pallia altaris: quibus ipsa hostia cōtinetur. Quare si cut repugnat testamētū distribui seu pmissionem accipere, & sacrificare sacrificiū, Ita repugnat Missam esse sacrificiū cū illā recipiamus: hoc vero demus idē aut simul recipi & offerri nō potest nec ab eodē simul dari & acceptari. Nō magis certe, q̄ orō & impetrata res queunt idē esse: nec idem sit orare, & orata accipere.

*Quid sit
Canon*

Quid ergo dicemus ad Canonē & auctoritates patrum? Primū rñdeo: si nihil hētur qđ dicatur: tutius ē oīa negare q̄ Missam cōcedere: opus aut sacrificiū esse ne verbū xpi negemus, fidē simul cū missa pessundātes. Tñ quo seruemus & eos: Dicemus ex Apo. j. Co. xj. nō doceri solitos fuisse fideles xpi ad missā congregatos

gatos: secum afferre cibum & potū: quas collectas vocabant: quę distribuerent in oēs egentes exēplo Apostolorū. act. quarto. e quibus sumebatur id quod consecratur panis & vini p sacramento. Et quia hęc oīa sanctificabātur p verbū & orōnem ritu hēbraico, quo leuabantur sursum vt in Mose legimus, relicta sunt verba & ritus leuandi seu offerendi, abolito iā dudum vsu conferēdi & colligēdi ea quę offerrentur seu leuarentur. Sic Ezechias Esa. xxxvij. Iubet Esaiā leuare orōnem in cōspectu dei p reliq̃js. Et Psal. Extollite manus vestras in sancta. Itē. Ad te leuabo manus meas. j. Tim. ij. Leuātes puras manus i oī loco. Quare vocabula sacrificij seu oblatiōis, referri debent nō ad sacramētū & testamētū sed ad collectas ip̃as. Vnde & reliquū est vocabulū collectę pro precibus in Missa dictis.

Idem facit q̃ sacerdos mox consecrato pane & calice, eleuat eundē quo nō sese offerre aliquid deo ostendit: cum nullo verbo tum meminerit hostiæ seu oblatiōis. Sed est & ip̃m & reliquum ritus hēbraici quo leuabātur: quę cum gratiarum actionibus accepta deo referebantur. Vel admonitio nostri. quo prouocemur ad fidem testamenti huius: quod tum verbis Christi protulit & exhibuit, vt simul & signum eiusdem ostēdat, & oblatio panis proprie respondeat huic demonstratiuo, Hoc est corpus meum. nosq; circūstātes ceu alloquatur hoc ip̃so signo, Sic oblatio calicis pprie respondeat huic demonstratiuo, Hic calix noui testamenti. &c. Fidē em̃ i nobis sacerdos excitare debet: ip̃o eleuādi ritu. Atq; vtinā: vt i oculis or̃is manifeste eleuat signū seu sacramētū: ita simul auribus nr̃is apta atq; F. iij. voce

voce pñiciaret & verbū seu testamētū idq; i qualibet
populorū lingua: quo fides exercitareſ efficacius Cur
enī liceat Grēce & latine & hebraice Missam perfice-
re: & non etiā alemanice aut alia quacunq; lingua.

Quocirca obseruēt sese sacerdotes: hoc p dīto picu-
losissimoq; sclo: q̄ sacrificāt. Primū: vt verba Canonis
maioris & minoris cū collectis quæ apte nimis sacrifi-
ciū sonāt: dirigāt: nō ad sacrm sed vel ad ipsum panē &
vinū cōsecrādū: vel ad oñes suas. Panis em̄ & vinū
antea offerūtur ad bñdicēdū vt per verbū & orationē
sanctificētur. post quā aut bñdictus & cōsecratus est,
iā nō offerē, sed accipitur dono a deo. Et i hoc negotio,
cogitet Euāgeliū esse preferēdū omnibus Canonibus
& collectis per homines cōpositis, Euāgeliū autē nō
finit Missam esse sacrificiū: vt audisti.

Deinde publice Missam pficiēs, p̄stituat sibi non
aliud facere, quā se & alios cōmunicare p missā, simul
tamē oñes suas p se & alijs offerre cauēs. Ne missam
offerre p̄sumat. Qui vero priuatī missas pat: p̄stituat
sibi: vt se ipsum cōmunicet. prorsus, nihil differt, nec
plus facit missa priuata q̄ simplex cuiusq; laici de manu
sacerdotis sumpta communio: exceptis oñibus, &
quod sibi ipsi cōsecrat & mīstrat. Re ipsa missē & sacri
oēs sumus ēquales sacerdotes & layci.

An p missa
sit acci-
piēda mer-
ces

Quod si postulatur ab alijs, votiuas (quas vocāt) ce-
lebrare caueat ne mercedē accipiat p missa aut p̄sumat
vllā votiuā sacrificare, sed studeat hoc totū ad oñes
referre, quas siue p defunctis siue viuētibus offerat, sic
cogitās. Ecce ibo & mihi soli sacrm suscipiā, sed iter su-
scipiēdū p illo & illo orabo, sicut oñis nō Missæ mer-
cedem

cedē p̄victu & amictu recipiat Nec moueat quod totus
orbis cōtrariū: & sensū & v̄sū habeat. Euāgelīū certissi-
mū habes: quo fretus facile cōtēnes hoīm sensus & opi-
niones. Quod si me cōtēnēs, p̄gas Missā offerre nō so-
las oīones, scito me fuisse monitorē tibi fidelē, & i die
iudicij excusatū, tuū portabis ip̄e pctm̄. Dixi q̄ tibi dī-
cere tenebar frater fratri in salutē tibi p̄deūt seruata: tibi
nocebūt neglecta. Quod si aliqui etiā dānarit hęc,
illud pauli respondeo. Malī vero homines & seducto-
res p̄ficiēt i peius errātes & in errorem mittentes.

Ex isto nūc facile illud quiuis itelligit: qđ v̄sitatissimū ex Grego. dicit̄. Missā malī sacerdotis nō mioris ducēdā, quā boni cuiuscūq; Nec sc̄ti Petri meliorē fuisse quā Iudæ traditoris: si sacrificassēt. Hoc enī opculo, suas ip̄ietates quidā velāt: & hīc distictionē opis opati & opis operātis iuenerūt: quo secure ipsi male viuere & alijs tñ bñfacere p̄sumerēt. Verū Gregorius recte dicit, at illi puerse eū itelligūt. Verissimū est enī p̄ ip̄ios sacerdotes, nō minus de testamēto & sacramēto dari & accipi: q̄ per quosq; sanctissimos. Quis ei dubitat euāgelium prādicari per impios? At missa, est pars euāgelij: immo summa & compendium Euāgelij. Quid est enim vniuersum euāgelium, q̄ bonum nuncium remissionis peccatorum? At quicquid de remissione peccatorum & misericordia dei latissime & copiosissime dici potest, breuiter est i verbo testamenti compræhensum. Vnde & contiones populares aliud esse nō deberent q̄ expositiones missæ promissionis diuinæ huius testamenti, hoc enim esset fidem docere & vere ecclesiam ædificare.

At qui nunc Missam exponunt

Gregorius
de Missa
loquens
male intel-
lectus

2ma euāgelij

nunt i allegorijs hūanarū cerimonias ludūt & illudūt

Igitur sicut impius potest baptizare id est verbū promissionis & signū aquæ super baptisandū ferre ita potest & promissionē huius sacramētī pferre & ministrare vscētibus & simul ipse vsci: sicut Iudas traditor in cœna domini: manet tñ semper idē sacramētū & testamentū quod i credente operatur suū opus, in incredulo operatur alienū opus. Verum in offerēdo longe aliud agitur. Cū em̄ non missa sed orationes offerantur deo, clarū est oblatiōes impij sacerdotis nihil valere Sed (vt idem Greg. ait) cū is qui idignus est ad deprecādū mittitur animus iudicis ad deterius puocat. Nō ergo sūt confundēda illa duo Missa & oratio, sacramētū & opus testamentū & sacrificiū: quia alterū venit a deo ad nos per ministeriū sacerdotis & exigit fidē Alterū pcedit a fide nra ad deū per sacerdotē & exigit exauditionem Illud descendit: hoc ascendit. ideo illud nō requirit, necessario dignū & piū ministrū, hoc vero requirit: quia deus peccatores nō exaudit q̄ nouit p malos benefacere: sed nullius mali acceptat opus sicut mōstrauit i Cayn. & puer. xv. dicitur. Vīctime ipiorū abominabiles dño. Roma. xiiij. Oē quod nō est ex fide/peccatū est.

Vt aut finē huius primæ partis faciamus reliqua pducturi vbi ipugnator insurrexerit, Cōcludimus ex oibus his quibus nā Missa sit parata, & qui digne cōmunicent. Nēpe soli ij qui tristes: afflictas: perturbatas: cōfusas & erroneas habēt cōsciētias. Nā verbū diuinę pmissiōis huius sacramētī cū exhibeat pctōrū remissionē secure accedit q̄cūq; pctōrū suorum vexat siue morsu: siue titillatiōe Est ei testamentū hoc xpī medicīa vnicā: p̄teritorū:

præteritorum: presentium: & futurorum peccatorum. modo
indubitata fide ei adheferis/ & credideris tibi gratuito
dari id quod verba testamenti sonant. Quod si non cre-
dideris, nusquam: nusquam nullis operibus/ nullis studiis con-
scientiam poteris pacare. Fides enim sola est pax conscien-
tiæ: infidelitas autem sola turbatio conscientie.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

Benedictus deus et pater domini nostri Iesu christi:
qui secundum diuitias misericordie suae saltē hoc vni-
cum sacramentū seruauit in Ecclesia sua illibatum: &
incontaminatum a constitutionibus hominum, libe-
rumque fecit omnibus gentibus, omniumque hominum
ordinibus, nec passus est, & ipsum teterrimis quæstus
et impijssimis superstitionum portetis opprimi: eo sci-
licet consilio vltus quod paruulos, qui auaritiæ & sup-
stitutionis capaces non sunt, eo voluit initiari, & simplis-
sima fide verbi sui sanctificari: quibus & potissimum ho-
die prodest baptismus. Nam si adultis & maioribus do-
nandum esset hoc sacramentum, non videtur potuisse
et eius perseuerari virtus & gloria, præ tyrannide aua-
ritiæ & superstitionis, quæ omnia diuina nobis supplā-
tauit. Inuenisset sine dubio & hic, prudentia carnis suas
preparationes & dignitates, deinde reservationes, re-
strictiones, & si qua sunt similia retia pecuniarum, qui-
bus aqua non vilior, quā nunc membræ, venderetur

Verum ubi virtutem Baptismi in parulis non potuit
Satan extinguere, præualuit tamē, ut in omnibus adul-
tis extingueret, ut iam fere nemo sit: qui sese baptisatum
recordetur, nedum gloriatur, tot repertis alijs vijs re-
mittendorum peccatorum, & in cælum veniendi, præbuit

G. j. his

Baptismus

*tyrannide
auaritiæ*